

Nr 37

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel.

(1:a avd.)

I propositionen nr 28 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 januari 1955, föreslagit riksdagen medgiva, att överskottsmedlen i kolclearingkassan, beräknade till cirka 31 miljoner kronor, må användas på sätt departementschefen i förenämnda statsrådsprotokoll förordad.

Liksom ett stort antal andra clearingkassor inrättades kolclearingkassan under det senaste världskriget för att åstadkomma en prisutjämning för vissa varuslag. De av kolclearingen omfattade varorna var stenkol, koks och kolbriketter. Till grund för clearingen lades vissa av statens bränslekommission fastställda avräkningspriser. Därest det verkliga importpriset för ett av clearingen berört varuparti underskred avräkningspriset, hade vederbörande företagare att till kassan inbetala skillnaden. I motsatt fall blev den överskjutande anskaffningskostnaden täckt av medel ur kassan.

Kolclearingen upphörde slutligt med utgången av april 1953. Då bränslekommissionen sedermera samma år upphörde med sin verksamhet, överflyttades redovisningen av kolclearingkassan på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Av uppgifter som lämnats av riksnämnden framgår att kassans verksamhet visserligen ännu icke helt avvecklats, i det att bl. a. slutlig ställning icke tagits till vissa betalningsyrkanden på ca 0,5 milj. kronor. Man torde emellertid kunna förvänta att avvecklingen skall kunna slutföras under innevarande budgetår. Anledning föreligger därför att nu taga ställning till frågan om dispositionen av det överskott, som kommer att föreligga. På grund av den försiktiga prissättning som bränslekommissionen tillämpat har överskottet i kolclearingkassan blivit mycket betydande. Stora belopp därav har tagits i anspråk för olika åtgärder sammanhängande med vår bränsleförsörjning. Behållningen i kassan utgör för närvarande ca 31,5 milj. kronor. Därest man frånräknar det belopp, som omfattas av de nyssnämnda betalningsyrkandena, blir de disponibla överskottsmedlen i kassan i runt tal 31 milj. kronor.

Det förhållandet att överskott uppkommit i kolclearingkassan torde, framhåller departementschefen, som regel få anses innebära att i sista hand konsumenterna belastats med extra utgifter. Någon praktisk möjlighet att återbära överskottsmedlen till bränslekonsumenterna finns emellertid icke. I

vissa fall kan det ha varit importörerna som lidit förlust till följd av kassans verksamhet. Det synes departementschefen emellertid vara ogörligt att träffa ett i förhållande till alla företagen inom branschen rättvist avgörande i sådana förlusttäckningsfrågor. Några rättsligt grundade anspråk på de ovannämnda disponibla överskottsmedlen har icke framförts från något håll. I alla händelser om man betraktar frågan icke som ett teoretiskt utan som ett praktiskt problem bör enligt departementschefen — såsom anfördes i 1953 års proposition beträffande andra clearingkassor — hinder knappast föreligga för staten att förfoga över överskottsmedlen. Framhållas må också att i 1940 års kungörelse om reglering av importpriserna å stenkol och koks m. m. stadgades, att vid regleringens upphörande eventuellt föreliggande överskott skulle inbetalas till statsverket.

I en inom handelsdepartementet upprättad promemoria angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel framhålls, att ifrågavarande medel icke kan betraktas som statsinkomster av sådan art att de bör indragas till statsverket för tillgodoseende av allmänna budgetändamål. Avsikten med clearingverksamheten har icke varit att skaffa staten inkomster. Med hänsyn till överskottets ursprung anses i första hand två olika användningsområden böra ifrågakomma. Det ena är att medlen nyttjas för att täcka förluster i samband med statliga åtgärder för att trygga försörjningen med kol och andra bränslen. För sådant ändamål bör enligt promemorian ca 18,2 milj. kronor användas, varigenom täckning skulle erhållas för statens utgifter under riksstaten för ifrågavarande ändamål från och med budgetåret 1950/51 till och med innevarande budgetår. Det andra i promemorian föreslagna användningsområdet, som anses böra ifrågakomma för återstoden av överskottsmedlen, är att medlen disponeras för bränsleteknisk och allmänt teknisk forskning, för försöks- och upplysningsverksamhet av betydelse för konsumenterna samt för utrikeshandelsfrämjande åtgärder.

Departementspromemorians förslag överensstämmer i stort med de riktlinjer, som för andra clearingkassors del uppdrogs i propositionen nr 39/1953 angående dispositionen av överskottsmedel i vissa clearingkassor, vilken tillstyrktes av statsutskottet och bifölls av riksdagen.

Vid remissbehandlingen har från en del håll framhållits, att en tillämpning av principerna i nyssnämnda proposition borde medföra, att icke någon del av kassans överskottsmedel tillfördes statsverket såsom täckning för statens utgifter under riksstaten för bränsleförsörjningen. Med hänsyn till omfattningen av statens sammanlagda utgifter för nu ifrågavarande ändamål och under beaktande av överskottsmedlens storlek synes det departementschefen emellertid skäligt, att en del av överskottsmedlen användes för detta ändamål. Promemorians förslag att täckning skall lämnas för statens ifrågavarande utgifter under budgetåren 1950/51—1954/55 synes departementschefen vara en rimlig avvägning. Departementschefen tillstyrker därför, att ifrågavarande statsutgifter, vilka beräknas till ca 18,2 milj. kronor, får täckas med anlåtande av kolclearingkassans överskottsmedel. Detta torde, framhåller departementschefen, enklast kunna ske genom att belöp-

pet i fråga av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap inbetalas till statsverket och tillgodoföres den å riksstatens inkomstsida uppförda inkomstiteln Övriga diverse inkomster.

Återstoden av kolclearingkassans överskottsmedel bör enligt departementschefen användas för ändamål, som tjänar bränslekonsumenternas och vederbörande importföretags intresse. För bränslekonsumenternas del bör beaktas, att dessa utgöres dels av den stora allmänheten och dels av näringslivet. Departementschefen föreslår därför, att vad som återstår av överskottsmedlen, sedan nyssnämnda statsutgifter blivit täckta, fördelas mellan bränsleforskning, annan teknisk forskning, försöks-, forsknings- och upplysningsverksamhet av betydelse för de stora konsumentgrupperna i vårt land samt utrikeshandelsfrämjande åtgärder. I anledning av remissyttrandena torde dock vissa mindre jämkningar böra göras i promemorieförslaget.

Till 1953 års fond för forsknings- och försöksverksamhet på bränsleområdet bör enligt departementschefen avsättas 2,5 milj. kronor, varigenom denna fond skulle komma upp till ett belopp av 8 milj. kronor.

Vidare föreslås att till 1953 års fond för teknisk forskning överföres 3,8 milj. kronor, varigenom fondkapitalet skulle komma att utgöra ca 5 milj. kronor. Ett dylikt belopp synes departementschefen erforderligt för att statens tekniska forskningsråd skall kunna lämna bidrag i önskvärd utsträckning till olika angelägna forskningsändamål. I anslutning till remissyttrandena från Ingenjörsvetenskapsakademien och utredningen om Sveriges tekniskt-vetenskapliga och industriella representation i utlandet synes departementschefen av fondavsättningen ett belopp av 300 000 kronor böra reserveras för bidrag till kostnaderna för tekniskt-vetenskaplig och industriell representation i utlandet, i första hand Amerikas förenta stater, under den närmaste femårsperioden. Departementschefen förutsätter härvid, att nu ifrågavarande medelsreservering icke skall föranleda någon beskäring av riksstatsanslaget till ifrågavarande ändamål.

Departementschefen föreslår vidare att till handels- och sjöfartsfonden överföres 2 milj. kronor för att användas för forskningsutgifter samt försöks- och upplysningsverksamhet rörande frågor, som är av betydelse för de stora konsumentgrupperna i vårt land.

Återstoden av överskottsmedlen, vilken enligt beräkningarna av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap torde kunna uppskattas till ca 4,5 milj. kronor, bör enligt departementschefen likaledes tillföras handels- och sjöfartsfonden samt till gagn för hela folkhushållet användas för i hudsak utrikeshandelsfrämjande åtgärder.

Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om användningen av de medel, som sålunda avsättes till de olika förut omnämnda ändamålen.

Utskottet. I den föreliggande propositionen behandlas frågan om dispositionen av det överskott å ca 31 milj. kronor, som beräknas uppkomma vid kolclearingkassans upphörande under innevarande budgetår.

Någon nämnvärd principiell olikhet synes icke föreligga mellan kolclearingkassan och de clearingkassor för prisutjämning inom vissa branschområden under krigs- och efterkrigsåren, till vilka 1953 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 39 hade att taga ställning, då det gällde användningen av dessa kassors överskottsmedel. I överensstämmelse med den ståndpunkt, riksdagen då intog i ämnet, finner utskottet i likhet med departementschefen hinder knappast böra möta för staten att förfoga jämväl över det nu ifrågavarande överskottet. Härtill kommer, att, såsom i ärendet upplysts, några rättsligt grundade anspråk på de disponibla överskottsmedlen icke framställts från något håll.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att medlen i fråga icke böra betraktas som statsinkomster av sådan art, att de böra indragas till statsverket för tillgodoseende av allmänna budgetändamål. Av ärendet inhämtas emellertid, att staten åsamkats utgifter i samband med statliga åtgärder för att trygga försörjningen med kol och andra bränslen. Med hänsyn härtill och under beaktande av överskottsmedlens storlek finner utskottet skäligt, att en del av medlen användes för att täcka dessa utgifter. Utskottet vill därför tillstyrka, att ett mot dessa utgifter svarande belopp, ca 18,2 miljoner kronor, överföres till inkomstiteln Övriga diverse inkomster. I fråga om användningen av återstående överskottsmedel synes departementschefens förslag utgöra en lämplig lösning. Detta förslag, vilket i stort sett överensstämmer med de riktlinjer, som för andra clearingkassors del uppdrogs i förenämnda proposition 1953: 39 och då bifölls av riksdagen, tillstyrkes alltså av utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att överskottsmedlen i kolclearingkassan, beräknade till ca 31 milj. kronor, må användas på sätt departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 januari 1955 förordat.

Stockholm den 25 februari 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Iwar Anderson, Gillström, Boman, fröken Andersson, herrar Pålsson, Hesselbom, Ragnar Persson, Lodenius, Erik Svedberg, Sunne, Elfving, Rikard Svensson och Jacobsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Ståhl, Lindholm, Rubbestad, Åkerström, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Widén, Thapper, Jansson i Kalix, Birke och Almgren.